IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

MOLIYAVIY HISOB MA'LUMOTLARI VA KREDIT XAVFINI BAHOLASH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNI MUHOKAMA QILISH ("KAPITALBANK" ATB MISOLIDA)

Umarova Faxriniso Baxtiyor qizi
O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

faxrinisoumarova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida moliyaviy hisobot ma'lumotlari kredit xavfini baholash jarayonida qanday axborot manbai bo'lib xizmat qilishi "Kapitalbank" ATB misolida tahlil qilindi. Tadqiqotda bankning 2024–2025-yillardagi ochiq moliyaviy ko'rsatkichlari, kredit portfeli, muammoli kreditlar ulushi, rentabellik, kapital va likvidlik bilan bog'liq indikatorlar asosida kredit xavfini aniqlash va monitoring qilish imkoniyatlari ko'rib chiqildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy hisobotdagi kredit portfeli dinamikasi, NPL ko'rsatkichi, zaxiralar va rentabellik indikatorlari kredit xavfi darajasini baholashda o'zaro bog'liq va bir-birini to'ldiruvchi ma'lumotlar hisoblanadi.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobot, kredit xavfi, muammoli kreditlar, NPL, IFRS 9, IFRS 7, kutilayotgan kredit zarari, bank rentabelligi, Kapitalbank, O'zbekiston bank tizimi.

Abstract. This article discusses the relationship between financial statement information and credit risk assessment in commercial banks using JSCB Kapitalbank as a case study. Based on publicly available indicators for 2024–2025, the paper analyzes loan portfolio growth, non-performing loan ratios, profitability, capital and liquidity-related information. The findings show that financial reporting indicators such as loan portfolio dynamics, NPL ratio, impairment allowances and profitability measures are closely connected and provide complementary evidence for assessing bank credit risk.

: financial reporting, credit risk, non-performing loans, NPL, IFRS 9, IFRS 7, expected credit losses, bank profitability, Kapitalbank, Uzbekistan banking system.

Kirish

Bank faoliyatida kredit operatsiyalari asosiy daromad manbalaridan biri bo'lsa-da, ular bir vaqtning o'zida eng muhim xavf manbai ham hisoblanadi. Kredit xavfi qarz oluvchining majburiyatlarini belgilangan muddatda va to'liq bajarmasligi oqibatida bankning moliyaviy natijalari, kapitali va likvidligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Moliyaviy hisobotlar bankning kredit siyosati natijalari, kredit portfeli sifati, zaxira shakllantirish darajasi va rentabellik holatini baholash uchun asosiy ochiq axborot manbai hisoblanadi. IFRS 7 moliyaviy instrumentlardan kelib chiqadigan xatarlarning tabiati, hajmi va boshqarilishi bo'yicha sifat va miqdoriy axborotlarni ochib berishni talab qiladi. IFRS 9 esa kredit zararlarini oldindan baholashga asoslangan kutilayotgan kredit zarari yondashuvini keng qo'llashga olib keldi.

Ushbu maqolaning maqsadi "Kapitalbank" ATB misolida moliyaviy hisob ma'lumotlari bilan kredit xavfini baholash o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilish, asosiy indikatorlarni aniqlash va banklar uchun amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda kredit xavfi ko‘pincha muammoli kreditlar ulushi, kreditlar bo‘yicha zaxiralar, kapital yetarliligi, rentabellik va makroiqtisodiy omillar orqali baholanadi. Nguyen tomonidan 26 ta tijorat banki ma’lumotlari asosida olib borilgan tadqiqotda NPL ko‘rsatkichi ROA va ROEga salbiy ta’sir ko‘rsatishi aniqlangan. Bu natija kredit portfeli sifati yomonlashganda bank foydaliligi pasayishini ko‘rsatadi.

Basel qo‘mitasi kutilayotgan kredit zarari modelini kredit xavfini boshqarish tizimi bilan uzviy bog‘lash zarurligini ta’kidlaydi. Ushbu yondashuvda banklar tarixiy ma’lumotlar, joriy sharoit va kelgusidagi prognozlarni hisobga olgan holda kredit zararlarini oldindan baholashi kerak.

IFRS 7 talablari moliyaviy hisobot foydalanuvchilariga bankning moliyaviy instrumentlari, ularning risklari va risklarni boshqarish usullarini tushunish imkonini beradi. Shu sababli kredit xavfi bo‘yicha sifatli izohlar, segmentlar kesimidagi kreditlar, muddatidan o‘tgan qarzlar va zaxiralar haqidagi ma’lumotlar kredit riskini baholashda alohida ahamiyatga ega.

Asosiy va tahliliy qism

Moliyaviy hisobot ma’lumotlari tijorat banklarida kredit xavfini baholashning eng muhim manbalaridan biri hisoblanadi. Banklarning kredit faoliyati samaradorligini aniqlashda balans, foyda va zararlar to‘g‘risidagi hisobot, kapital harakati va pul oqimlari hisobotlarida aks etgan ko‘rsatkichlar asosiy ahamiyat kasb etadi. Ushbu ma’lumotlar orqali bankning kredit portfeli sifati, kredit risklari darajasi, zaxiralarning yetarliligi va bankning moliyaviy barqarorligi baholanadi. Ayniqsa, kredit portfeli hajmi, muammoli kreditlar ulushi (NPL), kreditlar bo‘yicha ehtimoliy yo‘qotishlar uchun shakllantirilgan zaxiralar, sof foyda hamda rentabellik ko‘rsatkichlari kredit xavfini tahlil qilishda muhim indikatorlar hisoblanadi.

“Kapitalbank” ATBning 2024-yil yakunlari bo‘yicha e’lon qilingan moliyaviy natijalari bank faoliyatida ijobiy tendensiyalar mavjudligini ko‘rsatadi. Hisobot ma’lumotlariga ko‘ra, bank aktivlari 13,4 foizga o‘sib, 47 069,9 mlrd so‘mni tashkil etgan. Aktivlarning o‘sishi bankning bozor ulushi kengayayotganini va moliyaviy operatsiyalar hajmi ortayotganini anglatadi. Shu bilan birga, sof foyda 1 807,8 mlrd so‘mga yetib, bankning daromadlilik darajasi yuqori ekanligini namoyon qilgan. Kredit portfeli hajmi 31 617,4 mlrd so‘mni tashkil etgan bo‘lib, bu bank aktivlarining muhim qismini tashkil etadi. Muammoli kreditlar ulushining 4,5 foiz darajasida bo‘lishi esa kredit portfelining nisbatan barqaror ekanligini ko‘rsatadi.

2025-yil yakunlari bo‘yicha bankning moliyaviy ko‘rsatkichlarida o‘sish davom etgan. Xususan, aktivlar hajmi 21,3 foizga oshib, 57 083,8 mlrd so‘mga yetgan. Sof foyda 1 938,6 mlrd so‘mni tashkil etib, oldingi yilga nisbatan o‘sish kuzatilgan. Kredit portfeli hajmi 36 759,5 mlrd so‘mga yetib, 16,3 foizga kengaygan. Bu ko‘rsatkich bankning kreditlash faoliyati yanada faollashganligini va iqtisodiyotning turli tarmoqlarini moliyalashtirish hajmi ortganligini anglatadi. Biroq muammoli kreditlar ulushining 4,9 foizga ko‘tarilishi kredit risklari ma’lum darajada oshganligini ham ko‘rsatadi.

Moliyaviy hisobot ma’lumotlari kredit xavfini baholashda bir nechta muhim yo‘nalishlarda qo‘llaniladi. Birinchidan, balansdagi kredit portfeli hajmi va uning o‘sish sur’ati bankning risk ekspozitsiyasini baholash imkonini beradi. Kredit portfelining ortishi daromadlarni ko‘paytirish imkonini yaratishi bilan birga, risklar hajmining ham oshishiga olib keladi. Shu sababli kredit portfeli o‘sishi bilan bir qatorda uning sifati ham muntazam nazorat qilinishi zarur.

Ikkinchidan, muammoli kreditlar ulushi kredit portfeli sifatini baholovchi eng muhim ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi. NPL darajasining oshishi kreditlarning qaytmaslik ehtimoli ortayotganini bildiradi. Kapitalbank misolida NPL ulushining 4,5 foizdan 4,9 foizga ko‘tarilishi kredit risklarini boshqarish bo‘yicha qo‘shimcha choralar ko‘rish zarurligini anglatadi. Xalqaro amaliyotda NPL ko‘rsatkichining 5 foizdan past bo‘lishi nisbatan maqbul daraja sifatida baholansa-da, uning o‘sish tendensiyasi bank tomonidan alohida nazorat qilinishi lozim.

Uchinchidan, foyda va zararlar hisobotida aks ettiriladigan kredit yo‘qotishlari uchun zaxiralar miqdori kredit risklarini qoplash imkoniyatlarini baholashda muhim rol o‘ynaydi. Kreditlar bo‘yicha ehtimoliy zararlar uchun yetarli zaxiralarning shakllantirilishi bankning moliyaviy barqarorligini ta’minlaydi va kutilmagan zararlar ta’sirini kamaytiradi. Agar zaxiralar hajmi kredit portfelidagi risklarga mos kelmasa, bankning moliyaviy natijalariga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

To‘rtinchidan, sof foyda, aktivlar rentabelligi (ROA) va kapital rentabelligi (ROE) kabi ko‘rsatkichlar kredit risklarining bank samaradorligiga ta’sirini baholash imkonini beradi. Sof foydaning o‘sishi kredit portfelidan olinayotgan daromadlarning ortayotganini ko‘rsatsa-da, muammoli kreditlar hajmining ortishi kelajakda ushbu daromadlilikka salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli rentabellik ko‘rsatkichlarini kredit portfeli sifati bilan birgalikda tahlil qilish muhim ahamiyatga ega.

Kapitalbank misolida 2024–2025-yillarda kredit portfeli 31 617,4 mlrd so‘mdan 36 759,5 mlrd so‘mga oshgan bo‘lib, bu bankning kreditlash siyosati faol rivojlanayotganini ko‘rsatadi. Biroq kredit portfeli kengayishi bilan bir qatorda NPL ulushining ham ortishi kredit risklarini yanada chuqurroq tahlil qilish zarurligini ko‘rsatadi. Xususan, kreditlarni iqtisodiyot tarmoqlari, hududlar, mijozlar segmentlari va kredit muddatlari bo‘yicha tahlil qilish orqali risklarning qaysi yo‘nalishlarda ko‘proq to‘planayotganini aniqlash mumkin.

Shuningdek, kredit risklarini samarali boshqarish maqsadida bank tomonidan zamonaviy raqamli texnologiyalar va skoring tizimlaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Sun’iy intellekt asosidagi baholash modellari qarz oluvchilarning moliyaviy holatini aniqroq prognoz qilishga yordam beradi. Bundan tashqari, kredit monitoringi tizimlarini takomillashtirish, muammoli kreditlarni erta aniqlash mexanizmlarini joriy etish va kredit portfelini diversifikatsiya qilish orqali risklarni kamaytirish mumkin.

“Kapitalbank” ATB misolida o‘tkazilgan tahlil natijalari moliyaviy hisobot ma’lumotlarining kredit xavfini baholashdagi ahamiyati yuqori ekanligini ko‘rsatdi. Kredit portfelining barqaror o‘sishi bank faoliyatining rivojlanayotganidan dalolat bersa, NPL ulushining ortishi kredit risklarini boshqarish tizimini doimiy ravishda takomillashtirib borishni talab qiladi. Shu sababli moliyaviy hisobotlarning chuqur tahlili kredit xavfini baholash va bankning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta’minlashda muhim vosita hisoblanadi.

1-Jadval

“Kapitalbank” ATBning kredit xavfi bilan bog‘liq asosiy moliyaviy ko‘rsatkichlari

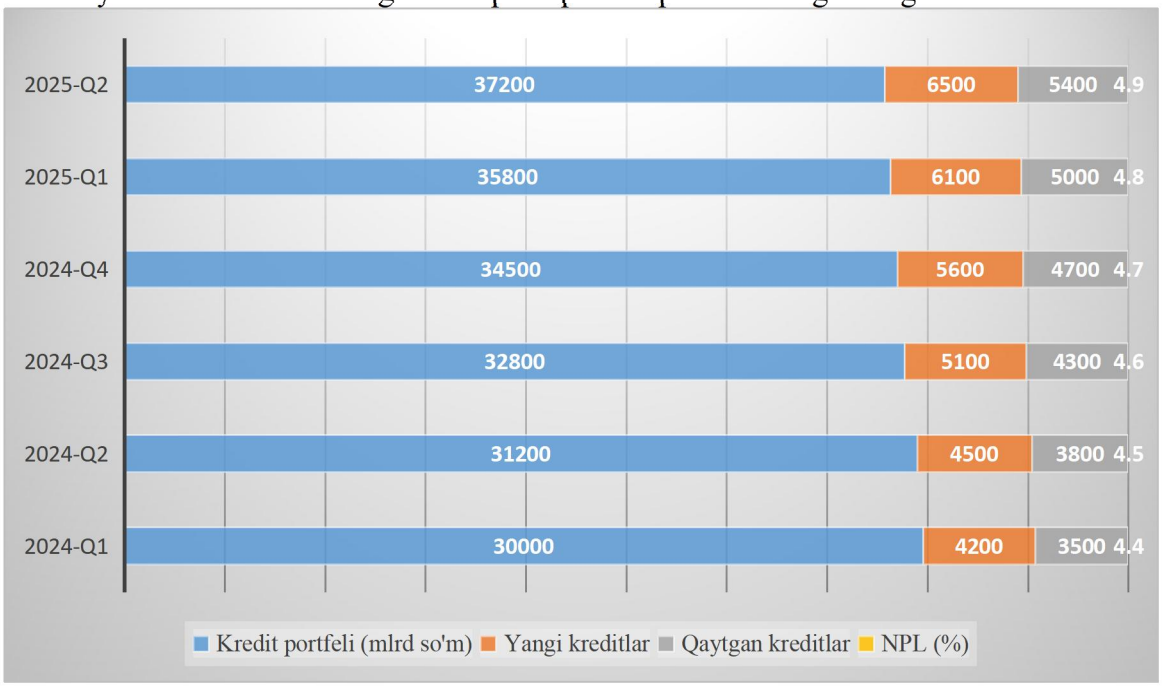
Ko‘rsatkichlar	**2024-yil**	**2025-yil**	**Tahliliy izoh**
Aktivlar	47 069,9 mlrd so‘m	57 083,8 mlrd so‘m	Bank miqyosi va risk ekspozitsiyasi oshgan
Sof foyda	1 807,8 mlrd so‘m	1 938,6 mlrd so‘m	Foyda o‘sishi zaxiralar ta’sirini qoplash imkonini beradi
Kredit portfeli	31 617,4 mlrd so‘m	36 759,5 mlrd so‘m	Kredit xavfi bazasi kengaygan
Muammoli kreditlar ulushi	4,5 %	4,9 %	Portfel sifatini doimiy monitoring qilish zarur

ROE	36,7 %	28,9 %	Rentabellik yuqori, ammo pasayish tendensiyasi mavjud
ROA	4,1 %	3,7 %	Aktivlardan foydalanish samaradorligi biroz pasaygan
CIR	34,8 %	35,8 %	Operatsion samaradorlik barqaror saqlangan

Manba: *"Kapitalbank" ATBning 2024 va 2025-yil yakunlari bo'yicha e'lon qilingan moliyaviy natijalari asosida muallif tomonidan tuzildi.*

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, moliyaviy hisobotdagi asosiy ko'rsatkichlar kredit xavfini baholash uchun alohida emas, balki tizimli tarzda tahlil qilinishi kerak. Masalan, kredit portfeli o'sishi bank daromad bazasini kengaytiradi, biroq NPL ulushining oshishi kelgusida zaxira xarajatlari va foydalilikka bosimni kuchaytirishi mumkin.

ROE va ROA ko'rsatkichlarining yuqori darajada qolishi bankning foyda yaratish salohiyatini ko'rsatsa-da, ularning 2025-yilda pasayishi kredit portfeli sifati, xarajatlar va kapitaldan foydalanish samaradorligini chuqurroq tahlil qilish zarurligini anglatadi.

1-rasm. "Kapitalbank" ATB kredit portfeli va muammoli kreditlar ulushi dinamikasi

Manba: *"Kapitalbank" ATB ochiq moliyaviy ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.*

Ushbu diagrammada Kapitalbank kredit portfeli va muammoli kreditlar ulushi dinamikasi aks ettirilgan. Diagrammadan ko'rinadiki, 2024-yildan 2025-yilgacha bankning kredit portfeli sezilarli darajada oshgan. Bu holat bank tomonidan iqtisodiyot tarmoqlari, tadbirkorlik subyektlari va jismoniy shaxslarga ajratilayotgan kreditlar hajmi kengayganini bildiradi.

Shu bilan birga, muammoli kreditlar ulushi ham biroz o‘sgan. Bu kredit portfelining kengayishi bilan kredit risklari ham ortib borayotganini ko‘rsatadi. Ya’ni bank kredit berish hajmini oshirgan sari qarz oluvchilarning to‘lov intizomi, moliyaviy barqarorligi va kreditni qaytarish qobiliyatini yanada chuqurroq baholashi zarur bo‘ladi.

Diagramma shuni ko‘rsatadiki, kredit portfeli o‘sishi bank faoliyatining faollashganidan dalolat bersa-da, NPL ulushining oshishi kredit risklarini boshqarish tizimini kuchaytirish zarurligini anglatadi. Shu sababli bank kredit siyosatida mijozlarni skoring asosida baholash, garov ta’minotini tahlil qilish, kredit monitoringini kuchaytirish va muammoli kreditlar bilan ishlash mexanizmlarini takomillashtirishi lozim.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, moliyaviy hisob ma’lumotlari kredit xavfini baholashda eng muhim va ishonchli axborot manbalaridan biri hisoblanadi. Banklar tomonidan tuziladigan moliyaviy hisobotlar kredit portfelining holati, aktivlar sifati, likvidlik darajasi, daromadlilik ko‘rsatkichlari hamda risklarni qoplash imkoniyatlari haqida batafsil ma’lumot beradi. Ayniqsa, kredit portfeli hajmi, muammoli kreditlar (NPL) ulushi, ehtimoliy yo‘qotishlar uchun shakllantirilgan zaxiralar, sof foyda, aktivlar rentabelligi (ROA), kapital rentabelligi (ROE) va xarajatlar samaradorligi ko‘rsatkichlari bankning kredit siyosati samaradorligini va kredit risklari darajasini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot doirasida “Kapitalbank” ATB faoliyati misolida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, 2024–2025-yillar davomida bankning kredit portfeli va umumiy aktivlari barqaror o‘sish sur’atlarini namoyon etgan. Bu holat bankning moliyaviy xizmatlar bozoridagi raqobatbardoshligi oshib borayotganini, mijozlar bazasi kengayayotganini hamda kreditlash faoliyati rivojlanayotganini anglatadi.

Biroq tahlil natijalari kredit portfeli hajmining o‘sishi bilan bir qatorda muammoli kreditlar ulushi ham ma’lum darajada oshganligini ko‘rsatdi. Jumladan, NPL darajasining 2024-yildagi 4,5 foizdan 2025-yilda 4,9 foizga yetishi kredit risklarining ortish tendensiyasini namoyon etadi. Ushbu holat bank tomonidan kredit risklarini boshqarish mexanizmlarini yanada takomillashtirish, qarz oluvchilarning moliyaviy holatini chuqurroq tahlil qilish, kredit monitoringini kuchaytirish hamda risklarni erta aniqlash tizimlarini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, zamonaviy bank amaliyotida moliyaviy hisobot ma’lumotlaridan foydalanish nafaqat kredit risklarini baholash, balki strategik boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ham muhim vosita hisoblanadi. Moliyaviy ko‘rsatkichlarning muntazam monitoring qilinishi bank rahbariyatiga kredit portfeli sifatini nazorat qilish, kapital yetarliligini ta’minlash va resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Bu esa o‘z navbatida bankning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, “Kapitalbank” ATB hamda boshqa tijorat banklari uchun kredit xavfini kamaytirish maqsadida bir qator amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Xususan, kredit oluvchilarni baholashda raqamli skoring tizimlarini keng qo‘llash, sun’iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish, muammoli kreditlarni prognozlash modellarini takomillashtirish, kredit portfelini diversifikatsiya qilish hamda kredit risklari bo‘yicha ichki nazorat tizimini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir.

Moliyaviy hisobotlar kredit xavfini baholashda oddiy buxgalteriya hujjati sifatida emas, balki bank faoliyatining samaradorligini oshirish, risklarni boshqarish sifatini yaxshilash, investorlar va omonatchilar ishonchini mustahkamlash hamda bank tizimining barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiluvchi muhim boshqaruv instrumenti sifatida qaralishi lozim. Tadqiqot natijalari kredit risklarini baholashda moliyaviy hisobotlardan samarali foydalanish banklarning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim omillardan biri ekanligini tasdiqlaydi.

Takliflar:

— Kredit portfelini jismoniy shaxslar, korporativ mijozlar, kichik biznes, tarmoqlar va muddatlar kesimida muntazam tahlil qilish zarur.

— Moliyaviy hisobotlarda kredit xavfi bo‘yicha sifat va miqdoriy ochiqlikni kuchaytirish, ayniqsa NPL, restrukturizatsiya qilingan kreditlar va zaxiralar bo‘yicha izohlarni kengaytirish maqsadga muvofiq.

— IFRS 9 asosidagi kutilayotgan kredit zarari modelida makroiqtisodiy prognozlar, mijozlarning to‘lov intizomi va kredit byurosi ma’lumotlaridan keng foydalanish lozim.

— Kredit qarorlarini qabul qilishda moliyaviy koeffitsiyentlar bilan birga naqd pul oqimi, qarz yuklamasi, garov likvidligi va mijoz faoliyati barqarorligini kompleks baholash kerak.

— Bank ichida risk-menejment, buxgalteriya, ichki audit va biznes bo‘linmalari o‘rtasida kredit xavfi bo‘yicha yagona axborot almashinuvi tizimini kuchaytirish zarur.

— Kredit portfeli tez o‘sayotgan davrlarda stress-test va senariy tahlillarini muntazam o‘tkazish bankning kapital va likvidlik barqarorligini oldindan baholashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Kapitalbank” ATB. Kapitalbank released its financial report for the year of 2024. 12.03.2025.
2. “Kapitalbank” ATB. Kapitalbank Summarizes Its 2025 Results: Asset Growth, Record Deposits, and a Strengthened Role in the Economy. 02.03.2026.
3. “Kapitalbank” ATB. Ratings. Fitch Ratings “B/Positive”, S&P “BB-/Stable”, Moody’s “B1/Positive”.
4. IFRS Foundation. IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures.
5. Basel Committee on Banking Supervision. Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses. Bank for International Settlements, 2015.
6. Bank for International Settlements. IFRS 9 and expected loss provisioning — Executive Summary.
7. Nguyen, H. Credit Risk and Financial Performance of Commercial Banks: Evidence from Vietnam. 2023.
8. Ong, L. L., Schmieder, C., & Wei, M. Insights into Credit Loss Rates: A Global Database. SUERF Policy Brief, 2023.
9. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Annual Report 2024.